

Rysovi na stopě

Evaluační zpráva

Slovo úvodem

Vážená paní učitelko, vážený pane učiteli.

Do rukou se Vám dostala krátká zpráva plná našich postřehů a nápadů na to, jak dětem přiblížit rozmanitý svět velkých šelem. Součástí zprávy jsou i vyhodnocení dotazníkového šetření (v kapitolách Co na to děti?), které proběhlo v návaznosti na výukový program Rysovi na stopě. Berte, prosím, tuto publikaci jako kapku inspirace pro Vaši výuku.

S přáním krásného dne

*Barbora Hertlová
koordinátorka projektu Rysovi na stopě*

Ministerstvo životního prostředí
České republiky

Projekt byl podpořen Ministerstvem životního prostředí České republiky. Projekt nemusí vyjadřovat stanoviska MŽP.

Velké šelmy v ČR

Velké šelmy patří mezi druhy, které se v posledních letech navracejí do přírody České republiky. Medvědi, vlci a rysy, jejich výskyt u nás a jejich ochrana zvedá velký zájem veřejnosti o ochranu přírody. Šelmy se stávají deštníkovými druhy i pro ochranu dalších míst a druhů.

Jejich výskyt na našem území bohužel přináší i konfliktní situace s laickou veřejností, která není dobře informována o životě šelem a jejich chování. Často se můžeme setkat se strachem z napadnutí, lidé přestávají navštěvovat místa, kde byla přítomnost velkých šelem potvrzena anebo dochází ke konfliktům s lidmi hospodařícími v dané oblasti.

Přestože v místech jako jsou Beskydy nebo Jeseníky je dostatečný prostor pro růst populací šelem, velké šelmy se zde vyskytují jen náhodně nebo jejich populace stagnuje. Z posledních let máme navíc několik zpráv o nevysvětlitelných úmrtích těchto šelem. Pytláctví a doprava jsou uváděny jako hlavní příčiny úbytku velkých šelem u nás. Pojďme společně projít světem šelem, jak jej představujeme studentům a dětem.

Deštníkový druh

Druh snadno
poznatelný
s jedinečným
„charisma“. Pokud
chráníme jej, pak

Rys

Je největší evropskou kočkovitou šelmou. Areál v celé Eurasii. Při lovu se řídí hlavně zrakem, ale má i výtečný sluch. Jednotlivce lze identifikovat podle unikátních skvrn na kožichu. Váží okolo 17 až 38 kilogramů a dosahuje výšky 55 až 75 centimetrů. Dožívá se okolo 15, v zajetí až 25 let. Na celém území ČR jich žije mezi 80 – 100 jedinci.

Medvěd

Je největší evropskou šelmou. Žije také v Asii a Severní Americe. Měří až 220 cm a vážit může až 350 kg. Má výborný čich, ale horší sluch a zrak. Dožívá se až 40 let. V ČR se s nimi potkáme jen vzácně.

Vlk

Největší žijící psovitá šelma. Původně obýval celou severní polokouli, ale člověk jej na většině míst vyhubil. Srst je nejčastěji v odstínech šedé. Váží okolo 35 až 45 kilogramů s výškou 66 až 81 centimetrů. Při lovu se řídí hlavně čichem. Dožívá se 12 až 15 let. Na území České republiky žijí 2 smečky.

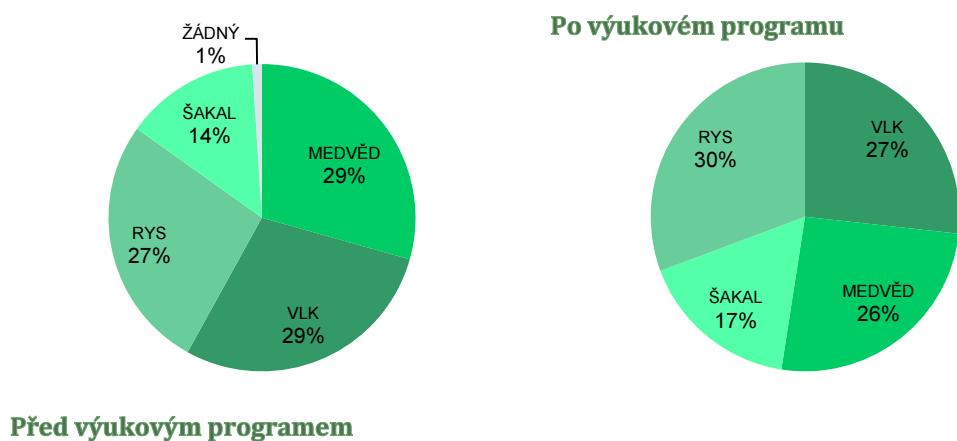

Chcete o šelmách vědět více? Podrobnější informace o velkých šelmách jsou umístěny na www.selmy.cz.

A CO NA TO DĚTI?

V této kapitole naleznete výsledky dotazníkového šetření mezi dětmi před samotným výukovým programem Rysovi na stopě a po něm. Celkem jsme s dětmi vyplnili 254 dotazníků, z toho 201 dotazníků bylo vyplněno před programem a 53 dotazníků, které děti vyplňovali cca týden po programu. Každý graf navazuje na krátký informační text, ve kterém jsou shrnuty informace o velkých šelmách. Můžete tak porovnat, jak moc se shodují naše znalosti o velkých šelmách s představou dětí.

Víš, jak vypadá medvěd, vlk, rys a šakal?

Obrázek 1: Nabídnout dětem pohyb venku i v zimě bylo velmi vítané. Pro děti neobvyklé prostředí nabídlo celou škálu her a i možnosti vlastního stopování

Proč je důležité o šelmách mluvit?

Smyslem výuky o šelmách je předejít budoucím konfliktním situacím mezi veřejností a přítomností velkých šelem. O velkých šelmách jsou často šířeny nepravdivé informace, lidé bývají spíše zastrašováni.

Výuka, která pozitivně informuje o ochraně velkých šelem, vysvětluje jejich přirozené chování a ukazuje místa, která by mohla sloužit jako biotop velkých šelem, bude předcházet vzniku takových pověr. Z dlouhodobého hlediska pak bude předcházet vzniku konfliktních situací, které vznikají z neznalosti chování velkých šelem.

Obrázek 2: Při výuce se děti pohybovali v místech, kde by se šelmám líbilo. Praktická ukázka monitorování jim dodala odvahy nebát se setkání s šelmou.

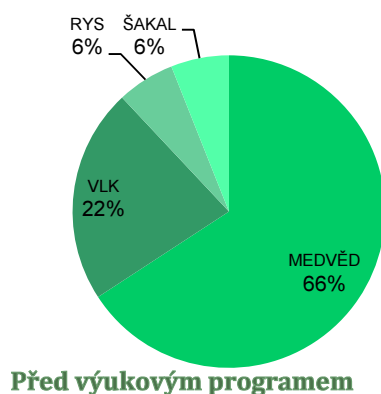

Vyzkoušejte si číst stopy v písku: Ve skupince žáků vyberte jednoho, který se projde pískem jak a kudy bude chtít. Ostatní žáci budou mít zavázané oči. Až bude vybraný žák spokojen se svou cestou, odstoupí od pískoviště. Zbytek skupinky otevře oči a může tipovat, jak cesta vedla. K vytvoření cesty také můžete použít papír a tiskátka stop.

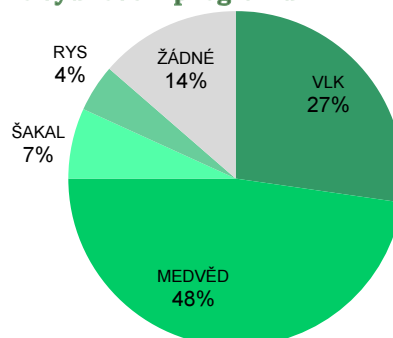
www.svet-selem.cz

A CO NA TO DĚTI?

Nejvíce nebezpečné by bylo potkat:

Po výukovém programu

Kde se u nás šelmy vyskytují?

Jako první z velkých šelem se do naší přírody vrátili v 50. letech 20. století rysové do Beskyd a Javorníků. V 80. letech pak proběhla reintrodukce rysů i na Šumavu, kde jich dnes máme nejvíce. Občas se rys objeví v Krkonoších, Broumovsku, v Jeseníkách nebo v Českém Švýcarsku.

V 70. letech 20. století se především v Beskydech začal objevovat medvěd. Ačkoliv poslední roky se medvěd u nás objevuje pravidelně, spíše se jedná o zatoulané jedince ze Slovenska.

Jako poslední se k nám vrátili vlci. Přestože se nejdříve objevovali v Beskydech, dnes máme stále smečky na Kokořínsku a od roku 2016 je potvrzená i smečka na Broumovsku. Zoologové evidují více či

méně věrohodná pozorování vlků nebo jejich pobytových znaků prakticky ze všech pohraničních pohoří včetně Krušných hor, Jizerských hor nebo Jeseníků.

Pro volný pohyb šelem jsou u nás vytipovány tzv. migrační koridory. Ty slouží nejen pro šelmy, ale i pro další velké savce jako je jelen nebo prase divoké. Jejich cílem je vytvořit krajinu fungující jak pro člověka, tak pro volný pohyb zvířat. Více

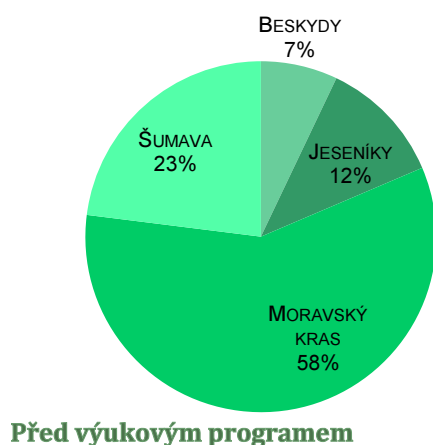

Obrázek 3: Schematická mapa oblastí výskytu velkých šelem: vlka (1, 2, 3, 5, 6, 7, 8), rysa (2, 4, 5, 6, 7, 8, 9) a medvěda (7, 8).

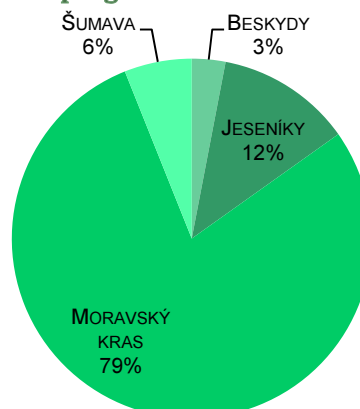
informací na www.selmy.cz.

A CO NA TO DĚTI?

Určitě bys medvěda, vlka ani rysa nebo aspoň jednoho z nich nepotkal v:

Po výukovém programu

Jak je poznáme, když je nevidíme?

Velké šelmy v naší přírodě nejlépe poznáme podle pobyťových znaků mezi než patří hlavně stopy, trus nebo nalezené kořisti. Když máme hodně štěstí, pak se dají nalézt třeba i chlupy, odrané stromy nebo je můžeme slyšet. Nejčastěji se setkáme se stopami, které jsou pro rysa a medvěda snadno rozeznatelné. U vlka je to větší oříšek.

Jak vypadají všechny pobyťové znaky našich velkých šelem, naleznete na www.monitoring.selmy.cz

Rysí stopa: jsou oválného tvaru o velikosti 6–10 cm (nejčastěji 7x7 cm), se čtyřmi prstovými polštářky. Přední končetiny mají sice pět prstů, palec (první prst) je však posunutý směrem nahoru, takže se běžně neotiskuje. Délka kroku je 80cm při chůzi a až 130 cm při běhu.

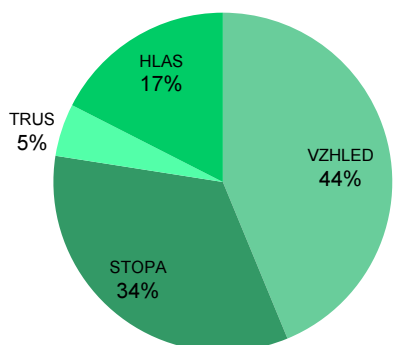
Medvědí stopa: Obě stopy (zadní i přední) jsou pětiprsté. Zadní stopa tak připomíná otisk bosé nohy člověka. Z předního chodidla se běžně otiskuje jen přední část. Silné drápy jsou otištěny jako hluboké dírky před stopou, pokud se však medvěd pohybuje na tvrdším podkladu, mohou být jejich otisky téměř nezřetelné.

Vlčí stopa: Přední končetiny vlka jsou sice pětiprsté, první prst je však posazen hodně vysoko (neotiskuje se) a stopa je tak jen čtyřprstá, se zřetelnými otisky dlouhých drápů. Velmi podobný vzhled i velikost (délka měřená bez drápů 8–12 cm) však mohou mít i otisky stop velkých psů. U vlka je proto důležité se podívat na stopní dráhu, která většinou probíhá terénem přímo a tvoří pouze jednu linii.

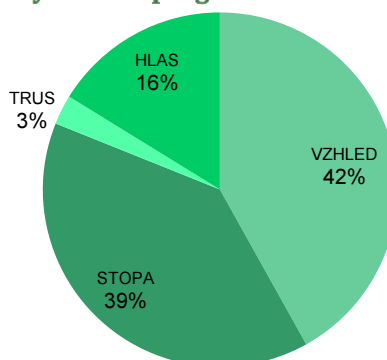
A CO NA TO DĚTI?

Podle čeho bys dokázal tato zvířata (myšleno velké šelmy) poznat?

Před výukovým programem

Po výukovém programu

Co je nejvíc ohrožuje?

Krajina přestala být průchodná: Oplocená dálnice, osvětlená benzínová pumpa či průmyslová zóna - to vše představuje pro plachá zvířata nepřekonatelnou překážku. Především mladá zvířata, která již dosáhla dospělosti, nezůstávají v teritoriích svých rodičů a hledají své vlastní v navazujícím okolí. Důležité je proto umožnit průchodnost krajiny především udržením migračních koridorů šelem bez zástavby.

Pytláctví: Nelegální lov je hlavní příčinou úbytku velkých šelem na našem území. Například mezi roky 1989 a 2006 bylo v oblasti Šumavy a Pošumaví potvrzeno 56 případů pytláctví. Protože se ale jedná o nelegální činnost, často se o ní dozvíme pouze z výpovědí lidí, kteří se však bojí uvést bližší údaje ze strachu před možnou pomstou.

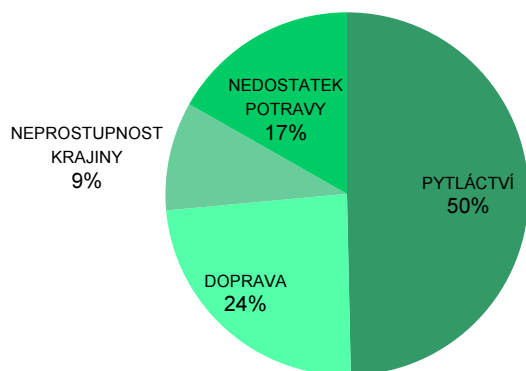
Doprava: Ročně na českých silnicích je zabito přes půl milionu zajíců, tři sta tisíc ježků a více jak padesát tisíc srnců. Každý rok se také setkáváme s úmrtími velkých šelem na silnicích. Například v roce 2012 zahynula pod koly auta mladá vlčice u Valašského Meziříčí. Ročně jsou také dokumentovány úmrtí rysů na našich silnicích. Řešením je budování ekoduktů formou jak zelených mostů, tak i podchodů v místech nerovností terénu.

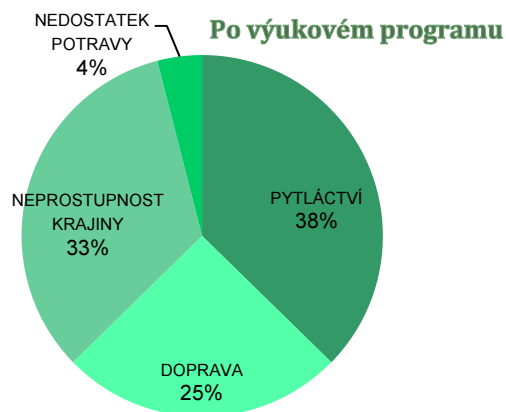
Obrázek 4: Přemostěním terénní deprese vznikl průchod vhodný i pro velké šelmy.

A CO NA TO DĚTI?

Největším ohrožením medvěda, vlka a rysa je:

Před výukovým programem

Po výukovém programu

Závěrem...

Velké šelmy do naší krajiny patřily a mají v ní své místo i dnes. Hnutí DUHA Olomouc si vzalo za cíl usnadnit jim cestu zpět do naší krajiny a to jak formou osvětové činnosti, skrz konzultace a sdílení zkušeností mezi farmáři v lokalitách s výskytem velkých šelem i formou monitorování velkých šelem u nás. Díky tomu se můžeme podílet na zmenšování rizik a konfliktních situací mezi šelmami a dopravou nebo na prevenci pytláctví. Naši dobrovolníci každým rokem vyrážejí do terénu, aby nám s touto prací pomohli.

I Vaše škola se může zapojit do jejich ochrany a to nejen díky výukovým programům o velkých šelmách, ale i jednodušší formou. **Dejte nám vědět o svých pozorováních**, zapojte děti do focení a pozorování stop zvířat nebo s nimi využijte nabídku her z www.svet-selem.cz.

Vydalo Hnutí DUHA Olomouc, 2016: materiál vznik díky v rámci projektu Rysovi na stopě. Projekt byl podpořen Ministerstvem životního prostředí České republiky a nemusí vyjadřovat stanoviska MŽP (rozhodnutí č. 109/32/16).

Text: Barbora Hertlová, Michal Bojda, Miroslav Kutal
Fotografie: Fotoarchiv Hnutí DUHA, Tomáš Krajča, Jiří Beneš